Univerzitet Sinergija Bijeljina

Demokratija

Predmetni nastavnik: doc. dr Dijana Savić Božić
e-mail: **dinabozic@gmail.com**
dsavicbozic@sinergija.edu.ba

Etimološki i moralni korijeni demokratije

Etimološki **korjen riječi**:

demos (narod)

kratein (vladati)

Demokratija je suprotnost vladavini jednog (monarhija, tiranija) ili nekolicine (aristokratija, oligarhija)

Moralne pretpostavke demokratije

sloboda

jednakost

Definisanje demokratije

Demos, *kratos* – vladavina naroda

- Sistem vladavine siromašnih i marginalnih
- Oblik demokratije gdje narod vlada direktno
- Društvo zasnovano na jednakom šansama, a ne privilegijama
- Sistem socijalne preraspodjele radi smanjivanja razlika
- Vladavina većine
- Sistem zaštite prava manjina od većine
- Sredstvo za zauzimanje javnih položaja
- Sredstvo za zaštitu interesa naroda

Suština ideje demokratije jeste da odluke koje se tiču zajednice treba da donose svi njeni članovi i svi treba da imaju ista prava prilikom njihovog donošenja. Stoga se demokratija ne vezuje samo za državu, već se može naći i u drugim organizacijama.

Ključna odlika demokratije je da svi imaju jednako pravo na učešće u raspravi i odlučivanju. Kada se rasprava završi odluka se donosi većinskim odlučivanjem.

Odlike antičke demokratije

Sloboda - aktivno i neposredno učešće slobodnih građana u javnim poslovima i vršenju vlasti.

Jednakost - jednaka sposobnost svakog slobodnog građanina da obavlja bilo koju državnu funkciju.

Neposredeno učešće svih slobodnih građana u javnim poslovima.

Kockom (žrebom) se **dodeljuju javne službe.**

Ostra(c)kizam - progon istaknutih pojedinaca koji predstavljaju opasnost za demokratske institucije.

Idiotes - slobodni građani nezainteresovani za opštu dobrobit.

Demos - isključene žene, stranci i robovi.

Periklova “Nadgrobna besjeda”

“... KAKO DRŽAVNA UPRAVA NIJE USREDSREĐENA U RUKAMA MALOG BROJA, NEGO U RUKAMA VEĆINE, ZOVE SE NAŠA VLADAVINA DEMOKRATIJA. U PRIVATNIM POSLOVIMA VLADA ZA SVE RAVNOPRAVNOST PO ZAKONU, A ŠTO SE TIČE JAVNOG ŽIVOTA...NIKO SE NE ISKLJUČUJE IZ DRŽAVNIH ZVANJA, PA NI ZBOG SIROMAŠTVA, AKO JE SAMO VRSTAN DA UČINI ŠTO DOBRO ZA DRŽAVU....JEDNI I ISTI LJUDI U ISTI MAH MOGU DA VRŠE I SVOJE DOMAĆE I JAVNE POSLOVE I ONI KOJI OBRAĐUJU ZEMLJU I RADE ZANATE NISU ZATO NESPOSOBNI DA PRONIKNU I U DRŽAVNE POSLOVE. MI JEDINO ONOGA KOJI NE ŽELI DA SE MJEŠA U DRŽAVNE POSLOVE NE ZOVEMO PRIJATELJEM MIRA NEGO ČELJADETOM OD KOGA NEMA KORISTI.

Antička demokratija

https://www.youtube.com/watch?v=Ozfgt5tDzPU

Odlike novovjekovne demokratije

Sloboda - privatnost pojedinca i nezavisnost od javne vlasti.

Jednakost - svako uživa onoliko slobode koliko je to spojivo sa jednakom slobodom drugih.

Demos - ukinuti rasni, imovinski, obrazovni i polni cenzus za ostvarivanje političkih prava.

Današnji oblici neposredne demokratije - **referendum, narodna inicijativa**.

Ipak danas **dominira takozvana predstavnička demokratija** - narod preko predstavnika izabranih na slobodnim izborima učestvuje u vršenju suverene vlasti.

Oblici demokratije

- Liberalna demokratija
- Klasična demokratija (Platon)
  - Savremeni oblici i novi demokratski eksperimenti
- Protektivna demokratija (Lok, Hobs)
  - *Quis custodiet custodes?*
  - Pristanak
- Razvojna demokratija (Ruso, Mil)
  - Participativna demokratija, opšta volja, pluralni votum
- Narodna demokratija (Marks, Lenjin)
  - Politička demokratija privid, ako nema ekonomske
  - Partija – avangarda radničke klase

Na koji način narod vlada

Neposredna - direktna - demokratija:

- Kontrola građana
- Političko obrazovanje
- Javnost
- Legitimnost vladavine
- Plebiscitarna demokratija, totalitarna demokratija, radikalna demokratija
- Oblik: referendum

Posredna - predstavnička - demokratija:

- Praktično
- Oslobađa tereta donošenja odluka
- Vlast onima koji su sposobniji
- Kompromis, stabilnost
- Oblik: izbori

Predstavnička demokratija

Veličina moderne države je doprinjela odbacivanju antičkog modela neposredne demokratije.

Predstavnička demokratija se tretira kao izraz “narodne suverenosti”.

Ustav države Virdžinija, iz 1776. godine:

“Sva moć je kod naroda i, u krajnjoj liniji, izvodi se iz njega; poslanici su punumoćnici naroda i njegove sluge i u svakom momentu odgovorni pred njim.”

Član 3. francuske Deklaracije o pravima čovjeka i građana, iz 1789. godine:

“Narod je izvor suvereniteta. Niko, ni pojedinac, ni grupa ljudi, ne može vršiti vlast koja ne proističe direktno iz naroda.”

Političke partije u predstavničkoj demokratiji

Proceduralno poimanje demokratije - vlast se stiče mirnim putem, izborima, na određeno vrijeme, nakon "utakmice" po određenim pravilima.

Partije su danas ključni učesnici u demokratskom političkom životu.

Lanac predstavljanja volje naroda u predstavničkoj demokratiji: građani-partija-poslanici-parlament.

Granice većinske vlasti

Vladavina većine ne smije da preraste u tiraniju većine.

Brana tiraniji većine je trostruka:

1. Ustavna ograničenja - prava i slobode građana su nepovredivi (delovanje Ustavnog suda).
2. Opozicija.
3. Javno mnenje.

Povoljni uslovi za stabilnu demokratiju

a) Vladavina prava.

b) Državni službenici ne primjenjuju instrumente nasilja da bi stekli i održali vlast.

c) Demokratska politička kultura.

d) Zanimanje i uvid javnosti u to šta vlast radi.

e) Strani uticaj i kontrola su zanemarljivi ili pozitivni u odnosu na stabilnost demokratije.

Moderna liberalna demokratija

https://www.youtube.com/watch?v=c4nQ35B6xvs

Vrijednosti i slabosti demokratije

Vrijednosti:

- Sloboda
- Jednakost
- Inicijativnost

Slabosti:

- Lako se ruši, a teško uspostavlja
- Mase su nesposobne da vladaju
- Nestalnost javnog mnjenja

Literatura

Ustavno pravo, Rajko Kuzmanović/Siniša Karan, Banja Luka 2015. godine

https://www.youtube.com/watch?v=Ozfgt5tDzPU

https://www.youtube.com/watch?v=c4nQ35B6xvs

Predmetni nastavnik: doc. dr Dijana Savić Božić
e-mail: dinabozic@gmail.com
dsavicbozic@sinergija.edu.ba